

Aplikácia projektového vyučovania v odborných ekonomických predmetoch

Darina Orbánová¹
Ludmila Velichová²

¹ Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra pedagogiky; Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava; email darina.orbanova@euba.sk

² Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra pedagogiky; Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava; email ludmila.velichova@euba.sk

Grant: KEGA 002EU-4/2012

Názov grantu: Inovácia obsahu, foriem a metód ekonomického vzdelávania vo výchovno-vzdelávacích programoch stredných škôl.

Odborové zameranie: AM - pedagogika a školstvo

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt Projektové vyučovanie patrí medzi moderné koncepcie vyučovania, ktoré prispievajú k rozvoju tvorivosti žiakov, ich aktivity, tímovej spolupráci a formovaniu takých vlastností, akými sú zodpovednosť, rozhodnosť, samostatnosť a i. Učí žiakov vyhľadávať potrebné informácie, spracovávať ich a využívať pri riešení problémov, s ktorými sa v projekte stretávajú. Základnou vyučovacou metódou je projektová metóda, ktorej primárnym cieľom je aktívne zapájanie žiakov do procesu poznávania. Jej pozitívne vlastnosti ju predurčujú k tomu, aby sa čoraz viac využívala aj pri vyučovaní odborných ekonomických predmetov, v ktorých sú žiaci postavení pred riešenie rôznych situácií, s ktorými sa môžu v budúcnosti stretnúť nielen v hospodárskej praxi, ale aj v osobnom živote.

Kľúčové slová Projektové vyučovanie, projektová metóda, projekt, plánovanie projektu, realizácia projektu, hodnotenie projektu

1. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ PROJEKTOVÉHO VYUČOVANIA

Projektové vyučovanie je dôležitým inovačným prvkom edukačného procesu. Môžeme ho charakterizovať ako koncepciu, ktorej hlavnou metódou vyučovania je projektová metóda a využívanie projektov tvorí jej hlavnú časť. Projektová metóda je moderný spôsob vyučovania, ktorý zodpovedá požiadavkám trvalých hodnôt a rozvoja tvorivých schopností žiakov. Jej primárnym cieľom je aktivizácia žiakov na vyučovacej hodine a ich aktívne zapájanie do procesu poznávania, v ktorom sú žiaci inšpirovaní svojím okolím a problémami bežného života. Odmietajú jednostranný prístup učiteľa k žiakom a podporuje nielen rozvoj ich aktivity, komunikatívnych, prístupu k učeniu, ale aj charakterových vlastností, akými sú samostatnosť, zodpovednosť, úcta, medziľudské vzťahy a i.

Základným atribútom odlišnosti alternatívnej pedagogickej koncepcie projektového vyučovania je jej systémová novosť. Od koncepcie tradičného vyučovania sa líši vo väčšine základných systémových znakov, t. j. v cieľoch, obsahu, postupoch, metódach, formách, postavení žiakov a učiteľa, organizácii vyučovania a i.

Kľúčovým pojmom projektového vyučovania je integrácia. Vo vyučovaní spája obsahové otázky (čo učiť) s procesuálnymi otázkami (ako, kedy sa učiť). Najväčší význam tejto integrácie

spočíva v tom, že projekt vracia škole a žiakovi skutočný vzťah k poznaniu. Toto vyučovanie integruje:

- pôvodne oddelené prístupy a predmety,
- myslenie, intuíciu, city, zmysly,
- skúsenosti s novým poznaním,
- riadenú činnosť s autoreguláciou,
- žiakov v spoločnej činnosti,
- svet školy so svetom, ktorý ju obklopuje a i.

Podstatu projektového vyučovania vymedzujú tieto princípy:

- riešenie praktických úloh z reálneho života,
- interdisciplinarita, využívanie medzipredmetových vzťahov,
- ovládanie odbornej terminológie ako podmienka riešenia praktických úloh,
- tímová práca, žiaci sú súčasťou tímu, spoločne riešia problémy, odovzdávajú si skúsenosti,
- praktická aplikácia, žiaci pracujú s konkrétnymi údajmi, ktoré sami získali,
- vlastné tempo práce, žiak si môže zvoliť individuálne tempo práce, učí sa organizovať svoju prácu, plánovať si jednotlivé činnosti,
- zodpovednosť, projektová práca rozvíja zmysel pre osobnú zodpovednosť, svedomitosť, dôslednosť, samostatnosť,
- komunikácia, tímová práca rozvíja komunikačné schopnosti žiakov,
- tvorivosť, zaujímavé a tvorivé prostredie podporuje rast osobnosti žiaka,
- sebareflexia, projektová práca pomáha rozvíjať hodnotiace myslenie,
- sociálnosť, projektová práca upevňuje demokraciu, toleranciu, kooperáciu,
- internacionalizácia, projektová práca realizovaná so zahraničným partnerom umožňuje žiakom zdokonaľovať sa v cudzom jazyku,
- prezentačné schopnosti, žiaci sa naučia prezentovať svoju prácu, obhájiť a zdôvodniť svoje názory a diskutovať o nich.

Ciele, ktoré sú zamerané na rozvoj kognitívnych (poznávacích) funkcií môžeme vymedziť prostredníctvom tzv. taxonomických systémov, ktoré rozpracovali viacerí významní psychológovia

a pedagógovia. Kognitívne ciele pri projektovom vyučovaní môžeme priblížiť Bloomovou taxonómiou cieľov. Bloom rozčlenil výsledky výskumu do šiestich základných oblastí poznávania:

1. Znalosti (vedomosti) – táto úroveň predstavuje úroveň poznania určitých pojmov, postupov, zákonov a teórií. Žiak vie definovať, reprodukovať, opísať a určiť konkrétne poznatky, ktoré získal vo vyučovacom procese.
2. Porozumenie – na tejto úrovni je žiak schopný porozumieť významu a obsahu získaných poznatkov (vie sa vyjadrovať vlastnými slovami, ilustrovať a vysvetliť dané informácie).
3. Aplikácia – žiak vie aktívne využiť získané poznatky v konkrétnych problémových situáciách bežného života.
4. Analýza – žiak vie samostatne analyzovať komplexnú informáciu alebo proces, posúdiť jednotlivé prvky alebo časti.
5. Syntéza – žiak vie zhrnúť určité poznatky do celku a vyvodíť závery z dostupných informácií.
6. Hodnotenie – na tejto úrovni vie žiak posúdiť, či určité procesy, myšlienky a vzťahy zodpovedajú stanoveným kritériám (vie si obhájiť svoje názory a zhodnotiť prácu).

Predpokladom úspešnosti projektu je jeho dobrá príprava. Postup pri príprave projektového vyučovania môžeme zhrnúť do štyroch základných fáz.

1. Fáza stanovenia cieľov

V prípravnej fáze je dôležitá činnosť učiteľa, ktorý určí základný cieľ projektu, jeho čiastkové ciele, obsah učiva ktoré tvorí základnú tému, kritériá hodnotenia, časové limity plnenia úloh a ich prezentácie. Určenie cieľa využijeme v záverečnej fáze na overenie úspešnosti projektu. Cieľ a téma musia byť stanovené tak, aby boli pre žiakov atraktívne a dokázali ich motivovať k efektívnemu plneniu úloh. Učiteľ si musí tiež naštudovať problematiku z dostupných zdrojov.

2. Fáza plánovania

V tejto fáze sa presúva iniciatíva z učiteľa na skutočných tvorcov projektu, t. j. žiakov. Učiteľ žiakov len usmerní, ako majú plniť úlohy, a ďalej pôsobí najmä ako poradca. Pri skupinovom projekte žiaci vytvoria skupiny a rozdelia si úlohy. Učiteľ zodpovedá za materiálne vybavenie projektu na jeho úspešnú realizáciu.

3. Fáza realizácie

Úloha učiteľa spočíva v usmerňovaní (pôsobí ako konzultant, sprostredkovateľ). Hlavnú zložku vyučovacieho procesu tvorí iniciatívna a samostatná práca žiakov. Aktívne pracujú na riešení zadaných úloh, pričom využívajú dostupné zdroje. V tejto fáze sa formujú medzilidské vzťahy a komunikačné zručnosti medzi realizátormi projektu, a tiež zodpovednosť za prácu, kritické myslenie a tvorivosť. Žiaci si určia formu prezentovania výsledkov svojej práce v závere projektu.

4. Fáza hodnotenia

Pri projektovom vyučovaní sa predpokladá, že žiaci budú hodnotení podľa vopred určených kritérií. Hlavné činnosti zahŕňujú zverejnenie názorov žiakov, prezentáciu ich výsledkov a obhajobu riešenia zadaného problému. Predmetom hodnotenia nie je len výsledok projektu (izolované poznatky, ku ktorým žiak došiel), ale aj celkový proces riešenia projektu a aktívna účasť žiaka. Prihliada sa najmä na to, aké poznatky a skúsenosti žiak získal. To, či sa výsledky projektu stotožňujú s predstavami učiteľa, nie je podstatné. Napriek tomu, že projektová metóda bola primárne koncipovaná na vyučovanie a integráciu takých predmetov ako dejepis, vlastiveda, zemepis, prírodopis, etická výchova a i., môžeme ju využiť aj v ekonomických predmetoch na stredných školách. Pomocou nej môžeme integrovať poznatky z rôznych odborných predmetov a poskytnúť komplexný pohľad na problematiku, ktorá sa týka

bežného života. V ukážke projektového vyučovania sme vytvorili krátkodobý projekt, ktorého cieľom je najmä upevnenie prebraného učiva a prepojenie čiastkových poznatkov z rôznych ekonomických predmetov pri riešení praktických úloh. Zamerali sme sa na tému personálne činnosti, ktorá zahŕňa problematiku týkajúcu sa všetkých žiakov, čím sa projekt stáva zaujímavým a aktuálnym.

2. UKÁŽKA REALIZÁCIE PROJEKTOVÉHO VYUČOVANIA V EKONOMICKOM PREDMETE

V nasledujúcej ukážke uvádzame projekt, realizovaný na vyučovaní odborného predmetu ekonomika na strednej škole ekonomického charakteru.

Názov projektu: Personálne činnosti

Vyučovaci predmet: Ekonomika

Čas riešenia projektu: 10 vyučovacích hodín (upraviť podľa schopností žiakov)

Organizácia vyučovania: práca v skupinách (odporúčame 3 žiakov v skupine)

Vyučovacie ciele:

- upevňovanie získaných vedomostí z oblasti personálnych činností (analýzy práce, získavania a výberu zamestnancov, riadenia pracovnoprávných vzťahov, evidencie zamestnancov, odmeňovania a hodnotenia zamestnancov),
- získanie zručností vyhotovovaním písomností z personálnej oblasti (opis pracovného miesta, špecifikácia požiadaviek na zamestnanca, životopis, motivačný list, pracovná zmluva),
- vyhľadávanie informácií na webe, ich triedenie, spracovanie, ovládanie práce v programoch MS Word, MS Excel, MS PowerPoint,
- práca s právnymi normami (napr. Zákonníkom práce), s odbornou literatúrou,
- spracovávanie štatistických údajov o nezamestnanosti, ich analýza a grafické zobrazenie,
- formovanie charakterových vlastností žiakov, napríklad ich zodpovednosti, samostatnosti,
- rozvoj komunikačných zručností žiakov, vyjadrovanie vlastných názorov, postojev (hranie rolí pri výberovom pohovore),
- prezentácia výsledkov,
- rozvoj tímovej práce.

Motivácia:

S danou problematikou sa žiaci budú stretávať počas celého života, a preto je potrebné, aby získali nielen vedomosti, ale aj zručnosti. Niektoré témy sú im blízke z vlastných skúseností (z brigád) alebo zo skúseností členov rodiny, resp. známych (napr. prijímanie do pracovného pomeru, nezamestnanosť).

Oblasti vzdelávania:

Vyučovacie predmety ekonomika, informatika, účtovníctvo, administratíva a korešpondencia, hospodárske výpočty a štatistika, právna náuka, spoločenská komunikácia, anglický jazyk.

Vyučovacie prostriedky:

učebnica ekonomiky, počítače, právne normy, nástenka na výstupy produktov, videokamera, dataprojektor.

Hodnotenie:

Hodnotíme individuálnu prácu žiakov (vypracovanie rôznych písomností, správanie na výberovom pohovore, schopnosť zapojiť sa do tímovej práce, zodpovednosť, aktivitu a kreativitu), aj prácu celej skupiny.

Priebeh realizácie projektu:

- otvorenie projektu (poskytnutie základných informácií, harmonogramu plnenia úloh, diskusia o danej téme, rozdelenie žiakov do skupín),
- realizácia projektu (žiaci riešia jednotlivé úlohy),
- prezentácia produktov, t. j. výsledkov riešenia úloh,
- vyhodnotenie projektu (učiteľ vyhodnotí plnenie úloh, formou priamych otázok alebo dotazníkom získa spätnú väzbu od žiakov, vyhodnotí jednotlivých žiakov – slovné aj klasifikačným stupňom, vyhodnotí prácu skupiny).

Produkt projektu:

- vyhotovenie písomností: opis pracovného miesta, špecifikácia požiadaviek na zamestnancov, inzerát, motivačný list, životopis, pracovná zmluva, mzdový list, pracovný posudok, osobný dotazník, osobná karta zamestnanca,
- videozáznam simulovaného výberového pohovoru,
- tabuľky a grafy v programe MS Excel o vývoji nezamestnanosti, ich prezentácia v programe MS PowerPoint.

Použité zdroje:

Orbánová, D. – Velichová, Ľ. 2009. Podniková ekonomika pre 3. ročník študijného odboru obchodná akadémia. Bratislava : SPN, 2009, 311 s. ISBN 978-80-10-01633-4.

Zákonník práce č. 311/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov, Zákon o ochrane a bezpečnosti zdravia pri práci č. 124/2006 Z. z. v znení neskorších predpisov.

Úlohy projektu**1. úloha**

Učiteľ pripraví zoznam pracovných miest. Každá skupina žiakov si vyberie jedno pracovné miesto a pripraví preň formulár na opis pracovného miesta a špecifikáciu požiadaviek na zamestnanca. Vypracované zadania učiteľ ohodnotí.

2. úloha

Žiaci majú vyhľadať v rôznych zdrojoch (v časopisoch, na internete) inzeráty na vybrané pracovné miesto (z 1. úlohy). Inzeráty majú analyzovať a určiť, či obsahujú potrebné údaje a naopak, či neobsahujú údaje, ktoré zamestnávateľ nemá právo žiadať. Potom napíšu sami inzerát na dané pracovné miesto. Inzeráty všetkých skupín sa umiestnia tak, aby sa s nimi mohli ostatní oboznámiť (na nástenku).

Každý žiak si vyberie jeden inzerát a napíše v slovenskom a anglickom jazyku životopis a motivačný list na vybrané pracovné miesto. Pri písaní životopisu žiaci môžu využiť vzor európskeho životopisu, ktorý je uvedený na internetovej stránke, ktorú im učiteľ vopred oznámi, t. j. www.europass.cedefop.europa.eu. Vypracované materiály odovzdajú učiteľovi na hodnotenie.

3. úloha

Žiaci majú simulovať výberový pohovor. Učiteľ (alebo niektorý žiak) bude predstavovať zamestnanca personálneho útvaru v podniku. Má viesť rozhovor s uchádzačmi o zamestnanie. Každý žiak sa bude uchádzať o pozíciu, na ktorú zostavil životopis a motivačný list. Pohovory zaznamenáme kamerou a neskôr ich spoločne analyzujeme. Poukážeme na pozitívne a negatívne javy, ktoré sa pri nich vyskytli.

4. úloha

Žiaci majú vypracovať pracovnú zmluvu (na pracovnú pozíciu z 1. úlohy). Majú tiež navrhnuť vzor osobného dotazníka a osobnej karty pre zamestnancov. Tlačivo osobného dotazníka si skupiny navzájom

vymenia, vyplnia a vrátia späť. Podľa neho vyplnia osobnú kartu zamestnanca a odovzdajú ju učiteľovi na hodnotenie.

5. úloha

Žiaci majú vyhľadať aktuálne informácie na zostavenie mzdového listu a výpočet mzdy zamestnanca (napríklad výšku nezdaniteľnej časti základu dane, daňového bonusu, odvodov na sociálne a zdravotné poistenie). Učiteľ pripraví údaje, ktoré žiaci spracujú v tabuľkovom kalkulátore MS Excel. Po vypracovaní úlohy odovzdajú mzdový list učiteľovi na hodnotenie.

6. úloha

Žiaci majú vypracovať pracovný posudok na zamestnanca (využijú jeho osobnú kartu). Vyhľadajú informácie o predpisoch týkajúcich sa bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a diskutujú o ich význame.

7. úloha

Žiaci majú zistiť z internetovej stránky www.upsvar.sk údaje o nezamestnanosti (mesačné štatistiky, ročné štatistiky, štatistiky absolventov – každý si vyberie určitú oblasť). Importujú ich do tabuľkového kalkulátora MS Excel a ilustrujú na grafoch. Zo získaných výsledkov vytvoria žiaci svoju prezentáciu v programe MS PowerPoint, ktorú prezentujú pred ostatnými skupinami v triede.

ZÁVER

Na poslednej vyučovacej hodine budú žiaci diskutovať o plnení úloh a vyberú najlepší projekt. Vyhodnotia celý proces jeho realizácie (môže sa uskutočniť aj vyplnením dotazníkov). Učiteľ získa spätnú väzbu a zistí nielen úspešnosť, ale aj účinnosť daného projektu.

Na záver môžeme konštatovať, že uvedený projekt potvrdzuje, že projektové vyučovanie výrazne podporuje samostatné myslenie žiakov, získavanie poznatkov z rôznych zdrojov a ich využívanie pri vzdelávaní sa a učení. Z hľadiska kognitívnych cieľov umožňuje prehĺbovať a rozširovať poznanie, integrovať poznatky do uceleného systému, rozvíjať tvorivé myslenie a uvedomovať si význam a zmysel poznania. A to sú hodnoty, ktoré vytvárajú predpoklady na jeho väčšie využitie v budúcnosti, ak máme pripraviť absolventov, ktorí disponujú nielen teoretickými vedomosťami, ale vedia ich využiť aj pri praktickom riešení problémov ekonomickej praxe.

Zdroje

1. KASÍKOVÁ H. *Nastal v našej škole čas projektu? In: Pohľady. Projektová metóda ve škole a za školou.* Praha : IPOS ARTAMA. 1993, s. 8 – 9. ISBN 80-7068-066-0.
2. ORBÁNOVÁ, D. 2008. *Aktivizujúce vyučovacie metódy v ekonomickej vzdelávaní.* Bratislava : Vyd. EKONÓM, 2008. 105 s. ISBN 978-80-225-2535-0.
3. ORBÁNOVÁ, D. 2013. *Didaktika podnikovej ekonomiky.* Bratislava : Vyd. EKONÓM, 2013. 254 s. ISBN 978-80-225-3626-4.
4. ORBÁNOVÁ, D. – VELICHOVÁ, Ľ. 2009. *Podniková ekonomika pre 3. ročník študijného odboru obchodná akadémia.* Bratislava : SPN, 2009. 311 s. ISBN 978-80-10-01633-4.
5. PETRÁŠKOVÁ, E. 2007. *Projektové vyučovanie.* Prešov : Metodicko-pedagogické centrum, 84 s. ISBN 978-80-8045-463-0.
6. TUREK, I. 2005. *Inovácie v didaktike.* Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 360 s. ISBN 80-8052-230-8.
7. TUREK, I. 2010. *Didaktika.* Bratislava: Iura Edition, 2010, 598 s. ISBN 978-80-807-83-228.
8. VELICHOVÁ, Ľ. 2010. *Didaktika cvičnej firmy – teória a prax.* Bratislava : Vyd. EKONÓM, 2010. ISBN 978-80-225-3055-2.